בס"ד, א' כסלו התשפ"ז

בכורות נ"ד – הפרשת תרומה ומעשר ממין על שאינו מינו, וצירוף בהמות למעשר בהמה

שאלות:

1. עמית רוצה לתרום מחיטה על שעורה. האם התרומה תקפה?

הפרשת תרומה ומעשר ממין על שאינו מינו

- בסוף הדף הקודם ראינו שאין תורמים ממין על שאינו מינו, כי הפסוק חזר על "חֵלֶב" ביצהר ובתירוש. הגמרא שואלת איך לומדים את הדין גם על מינים אחרים שכתוב בהם "חֵלֶב" רק פעם אחת: תירוש ודגן או דגן ודגן (כמו חיטה ושעורה), ועונה בקל וחומר: אם תירוש ויצהר, שהם לא כלאים זה בזה (כי מותר לזרוע יחד גפן וזית), ובכל זאת הם לא מתעשרים מזה על זה, קל וחומר לתירוש ודגן ולדגן ודגן, שהם כלאים זה בזה (אסור לזורעם יחד)!

  הגמרא שואלת איך **רבי יאשיה** לומד את הקל וחומר, כי הוא אמר שאיסור כלאים מהתורה חל רק כשזורע חיטה ושעורה וחרצן יחד בבת אחת. ועונה שהוא לומד שאם תירוש ויצהר, שהם לא כלאים זה בזה אפילו על ידי זריעת דבר נוסף איתם, לא מתעשרים מזה על זה, קל וחומר לתירוש ודגן ולדגן ודגן, שהם כלאים זה בזה על ידי דבר נוסף!
  הגמרא שואלת מנין שגם שאר המינים (כמו קטניות) לא מתעשרים מזה על זה, ועונה שהם אמנם חייבים רק מדברי חכמים, אבל כל מה שחכמים תיקנו, תיקנו כעין דין תורה.

- **רבא בר רב חנן** הקשה על **אביי** שאם הכפילות "חֵלֶב" מלמדת שלא תורמים ממין על מין, גם במעשר בהמה, שכתוב "וְכָל מַעְשַׂר בָּקָר וָצֹאן כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשָּׁבֶט הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַד'" ולא כתוב "מעשר בקר ומעשר צאן", מדוע שלא יתעשרו מזה על זה! ו**אביי** ענה שהמילה "הָעֲשִׂירִי" שמופיעה בסוף מתייחסת לצאן והמילה מעשר בהתחלה שצמודה למילה בקר מתייחסת לבקר, וכאילו כתוב פעמיים מעשר, שנותנים עשירי לזה ועשירי לזה.

  הגמרא שואלת: אם ככה שכתוב פעמיים, אז גם שכבשים ועזים לא יתעשרו מזה על זה! ועונה ש"וְצֹאן" משמע שכל צאן הוא מין אחד. הגמרא מקשה שאם ככה, גם בתרומה נאמר ש"דגן" משמע שכל דגן הוא מין אחד, ומותר לתרום מחיטה על שעורה!
  אביי אמר שכתוב בפרשת קרח בסמוך למילה דגן "רֵאשִׁיתָם" בלשון רבים, ללמד שנותנים ראשית לכל מין ומין. וגם **רבי אילעא** לומד זאת מ"רֵאשִׁיתָם".
  רבא אמר שגם בלי המילה "רֵאשִׁיתָם" אי אפשר לומר שיתרמו מאחד על השני. כי אם במעשר בהמה, גם כבשים ועזים גם לא היו מתעשרים זה על זה, היה מספיק לכתוב "מעשר בהמה", כי ההפרדה בין מינים נלמדת בקל וחומר מחדש וישן (שלא מתעשרים יחד אף שאינם כלאים).
  הגמרא שואלת אולי "בקר וצאן" נצרך כדי לפטור חיה שלא היינו פוטרים אם היה כתוב 'בהמה', ועונה שהפטור של חיה נלמד בגזירה שווה "תַּחַת" "תַּחַת" משאר קדשים. לכן "בקר וצאן" בא ללמד שרק בקר וצאן לא מתעשרים, ואילו כבשים ועזים כן. אבל בתרומה אי אפשר לדרוש ככה, כי המילה "דגן" נצרכת בלאו הכי כדי למעט שאר מינים מחיוב מעשרות מהתורה.

להארות: dafspoiler@gmail.com

רב הונא בנו של **רב נחמן** הקשה על **רבא** שהמילים "בקר וצאן" באו אולי דווקא לערב את הבקר והצאן, כך שיתעשרו מזה על זה! ו**מר זוטרא** בנו של **רב נחמן** ענה ש**רבא** גם לומד את הדרשה של "הָעֲשִׁירִי" (עשירי לזה ועשירי לזה).
בלשון אחרת בגמרא, **רבא** אמר שגם בלי "הָעֲשִׁירִי" אי אפשר לומר שבקר וצאן מתעשרים מזה על זה, כי מעשר בהמה הוקש למעשר דגן. הגמרא מקשה שהרי **רבא** אמר שההיקש הוא רק לענין שנה, חדש וישן ("שָׁנָה שָׁנָה") ולא לענין אחר! ועונה ש**רבא** חזר בו, או שאחת משתי האמירות נאמרה על ידי **רב פפא**.

2. רונן מגדל חמש כבשים בכפר אחד וחמש בכפר אחר. האם הן מצטרפות לחיוב במעשר?

צירוף בהמות למעשר בהמה

המשנה אומרת שמעשר בהמה מצטרף כמלא רגל בהמה רועה, כלומר במרחק שבהמות רועות ועדיין משתמרות ברועה אחד, ששיעורו שישה עשר מיל.
אם יש לו חמש בהמות בכפר אחד וחמש בכפר אחר במרחק כזה, הן מצטרפות לעשר וחייבות במעשר. אם המרחק שלושים ושניים מיל הן לא מצטרפות, ואם יש לו בהמות גם באמצע, הן מצרפות את שתי הקבוצות.
רבי מאיר אומר שהירדן מפריד בין קבוצות, גם כשהמרחק ביניהן קטן משישה עשר מיל.

הגמרא שואלת מנין השיעור הזה, ועונה ש**רבה בר שילא** לומד מהפסוק "עוֹד תַּעֲבֹרְנָה הַצֹּאן עַל יְדֵי מוֹנָהּ" שהצאן מצטרפות כשהרועה רואה את כולן ויכול למנות אותן בבת אחת, וחכמים יודעים שעין הרועה שולטת בשישה עשר מיל ולא יותר.

הגמרא שואלת: שמהסיפא מדוייק ששלושים ושניים מיל לא מצטרפות, אבל פחות מזה כן, והרי המשנה אמרה ששישה עשר מיל הוא השיעור ויותר מזה לא! ועונה שהמשנה אמרה שלושים ושניים כדי ללמד את הדין בסוף שאם "היו לו באמצע, מביא ומעשרן באמצע".

הגמרא שואלת כמה בהמות צריך באמצע. **רב** אמר שחמש מכאן וחמש מכאן באמצע, כי החמש שבאמצע יכולות להצטרף גם לכאן וגם לכאן ולהשלים לעשר. רש"י מסביר שבמקרה כזה עשר מתעשרות ושאר החמש מצטרפות לנוספות שיוולדו בהמשך השנה. אבל אם היו באחד הצדדים 4 ולא 5 אז העשר מתעשרות והארבע נפטרות לגמרי, ולא צריכות להמתין לנוספות שיוולדו.
שמואל אמר שאפילו חמש מכאן וחמש מכאן ואחת באמצע, למרות שלא צריך את האחת באמצע למנין, היא מצטרפת כי דרכו של הרועה ללכת לשם להביא אותה וזה נחשב כאילו הרועה עומד שם וקוראים לו "מונה".

והגמרא תמשיך לדון בנושא הזה בדף הבא.